

[Jak učinit subjekt (ne-předmět) předmětem myšlení / Předmět x objekt]

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:1974-02 (rukopis)

◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 3. 4. 1974

◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 3. 4. 1974

[Jak učinit subjekt (ne-předmět) předmětem myšlení / Předmět x objekt]

[740403-1]

(16) (6) (PNP, 30. 3. 74 večer.)

Chceme-li ve své práci myslet, uvažovat o subjektu, tedy zabývat se subjektem, pak to nemůžeme učinit jinak, než že subjekt učiníme předmětem svého myšlení, přemýšlení, svého uvažování. A ovšem to nás vede hned na počátku k základnímu problému: učinit subjekt předmětem znamená – jak se nám alespoň zdá – ze subjektu učinit něco, čím není. Neboť jestliže je subjekt něčím vyňatým ze světa věcí, ze světa předmětů kolem nás, tak je to právě to, že není předmětem. Ale jak něco, co předmětem není, co je svou podstatou typický ne-předmět, neboť právě podmět, můžeme učinit předmětem? Tuto otázku tedy musíme nějakým způsobem uspokojivě zodpovědět, uspokojivě vyřešit, máme-li si zajistit ty nejzákladnější předpoklady pro zamýšlené uvažování, pro zamýšlenou práci.

Řešení té otázky v detailu je nesnadné, ale zatím si stanovme cíl menší, totiž alespoň vymezení prostoru, v kterém toto řešení bude třeba provést, vymezení terénu, v němž budeme muset pracovat. Ten terén můžeme charakterizovat především základním rozlišením mezi předmětností ve smyslu ontologickém a předmětností ve smyslu noetickém nebo vůbec fenomenologickém. Samozřejmě se nemůžeme meritorně zabývat žádným tématem, aniž bychom něco podstatného z tohoto tématu učinili předmětem ve smyslu noetickém či obecně fenomenologickém. To nemusí ovšem nutně znamenat, že budeme mystifikovat sebe i jiné a že budeme předstírat sobě i jiným, že to, čím se zabýváme, má charakter předmětu ve smyslu ontologickém. Abychom nemuseli vždycky dodávat, v jakém smyslu chceme o předmětu mluvit, použijme možnosti řeči, která vedle slova „předmět“ zná také cizí slovo „objekt“. Původně je slovo předmět míněno jako pouhý překlad slova objekt; ale když vzpomeneme na Marxovy teze k Feuerbachovi, tak si uvědomíme, že tam právě např. v 1. tezi Marx rozlišuje mezi předmětem a objektem a říká, že základní chybou celé dosavadní filosofie bylo, že svůj předmět chápala jako objekt. Rozumíme tedy pod termínem „předmět“ to, co jsme zmínili jako předmět ve smyslu noetickém či fenomenologickém. Pod termínem „objekt“ chápeme to, čemu jsme říkali předmět ve smyslu ontologickém.

To znamená: ne každý předmět má charakter objektu; každý objekt ovšem můžeme učinit předmětem, ale ne vše, co můžeme učinit předmětem, je už *eo ipso* objekt. Konkrétní případ, před kterým stojíme, spočívá právě v rozlišení a v pozorném nesměšování obojího, neboť subjekt můžeme a musíme učinit předmětem, máme-li se vůbec filosoficky tímto tématem zabývat a máme-li se pokusit subjekt jako skutečnost zvláštního rázu, zvláštního typu myšlenkově uchopit, ale nesmíme myšlenkově uchopit předmět tohoto uvažování, subjekt, jako něco, čím není, tj. jako objekt. Subjekt není objekt, subjekt je pravý opak objektu.

[740403-2]

(17) (7) (pokrač.)

Abychom mohli ve vší přesnosti a opatrnosti, bedlivosti uchopit subjekt jakožto předmět, ale jakožto ne-objekt, musíme se zabývat povahou tohoto uchopování samotného. A tady právě docházíme k oné historické charakteristice metafyziky v určitém pojetí, která (v tomto pojetí) spočívala v záměně, v nerozlišování obojího, v předpokladu – nevysloveném, ale velmi účinném a účinně se projevujícím –, že všechno, co můžeme učinit předmětem svého zkoumání, je i ve smyslu ontologickém objektem. Kritika metafyziky je tedy základním východiskem a předpokladem každého pokusu o myšlenkové uchopení subjektu, které si má uchovat alespoň předběžnou možnost úspěchu, věcnosti, přesnosti, zkrátka pravého, pravdivého uchopení věci, uchopení svého předmětu. (6, 7 přepis mgf. záznamu, přepsáno v Písku, 3. 4. 74).